Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Koncepcja Polityki Kulturalnej do 2050 r.

„ODPORNOŚĆ, WSPÓLNOTA, ROZWÓJ"

Każde pokolenie musi na nowo odpowiedzieć sobie na pytanie: co sprawia, że państwo trwa? Wiadomo, że nie może ono istnieć bez gospodarki, armii czy technologii. Ale żadne z nich nie tworzy więzi, dzięki której ludzie chcą być wspólnotą i brać za nią odpowiedzialność. To, co nas naprawdę łączy, to wspólna kultura.

I nasz język, który przetrwał zabory i okupację, dał nam obrazy i symbole, metafory i urywki poezji, powiedzenia i żarty. Język, dzięki któremu opisujemy świat, odróżniamy prawdę od manipulacji, rozumiemy siebie i naszą historię. W czasach pokoju język jest fundamentem tożsamości, w czasach kryzysu staje się fundamentem odporności państwa.

Przez lata przyzwyczailiśmy się myśleć, że kultura to instytucje i ochrona zabytków, dyskusje i ceremonie. Trudno zaprzeczyć. Ale dzisiaj, gdy rzeczywistość zmienia się tak szybko, musimy spojrzeć na kulturę w zupełnie nowy sposób – z uwagą i troską, jako niezbędny zasób, a nie jako kolejny dział administracji.

W jakim miejscu jesteśmy? Dezinformacja wpływa na wybory polityczne, stosunek do uchodźców, ocenę wojny czy zaufanie do instytucji. Coraz częściej nie wybieramy sami tego, co czytamy i oglądamy - wybierają za nas algorytmy. W krótkim czasie sztuczna inteligencja zmieniła sposób produkowania i odbierania obrazów, tekstów i muzyki. Jednocześnie narastające fale migracji, kryzys klimatyczny i pogłębiające się nierówności wystawiają na próbę społeczną solidarność. W czasach wyzwań i niepewności, kultura staje się bastionem bezpieczeństwa, rozwoju i spójności państwa. Jest tym, co chroni nas przed chaosem.

Dlatego potrzebujemy nowej, świadomej polityki kulturalnej, która wyznaczy kierunek dla kolejnego pokolenia – by Polska była krajem odpornym, twórczym i mocnym siłą swojej wspólnoty. Krajem, który chroni artystyczną wolność, bo wie, że bez niej nie ma nowych opowieści. Krajem, który pielęgnuje pamięć, ten drogowskaz na przyszłość. Krajem, który szanuje i wspiera kreatywność, bezcenne źródło rozwoju.

Na tej wizji opierają się trzy filary naszej strategii dla kultury.

Po pierwsze, **odporność**. Ludzie, którzy mają kapitał kulturowy, znają historię swojego kraju i potrafią ją poddawać krytycznej refleksji, lepiej rozpoznają manipulacje i są mniej podatni na kłamstwa i uproszczenia.

Po drugie, **wspólnota**. Ludzie, którzy mają poczucie więzi, wspólnej pamięci i doświadczeń, a także wspólnego celu, mają większe poczucie sprawczości i sensu. Razem jesteśmy silniejsi i szczęśliwsi.

Po trzecie, **rozwój**. Ludzie, którzy potrafią zamieniać wyobraźnię w wiedzę, a wiedzę w nowe idee, kształtują przyszłość społeczeństwa.

Dlatego przyszedł czas, żeby zmienić sposób myślenia o kulturze i przywrócić jej należne miejsce w naszej świadomości. Jakiej Polski chcemy za dwadzieścia pięć lat? O tym, w jakim kraju będziemy żyli, zadecyduje nasz stosunek do kultury. Tam, gdzie ona słabnie, słabnie także wspólnota. W rzeczywistości napędzanej przez chaos i niepokój, kultura jest tym, co nas jednoczy. Podsuwa strategie i rozwiązania. Buduje zaufanie do siebie nawzajem. Daje oparcie i wytchnienie w codzienności. Jest wokół nas, każdego dnia.

Nie chcemy kultury zamkniętej w instytucjach i obchodach, sprowadzonej do orderów i tablic. Chcemy kultury, która wzbogaca i rozświetla codzienne życie - w wiejskiej bibliotece, w szkole małego miasta, w przestrzeni publicznej metropolii. Kultury, która zaskakuje nas i rozśmiesza, inspiruje i wzmacnia, skłania do namysłu, otwiera i zmienia punkty widzenia.

Kultura jest silna, gdy łączy tradycję z nowoczesnością. Bez pamięci tracimy korzenie. Bez szukania nowych perspektyw gnuśniejemy. Potrzebujemy i dziedzictwa, które daje oparcie, i odwagi, która pozwala tworzyć rzeczy nowe.

Kultura jest silna, kiedy jest wolna – zarówno od cenzury, jak i od lęku. Od doraźnej polityki i presji algorytmów.

Kultura jest silna, kiedy jest odważna – zadaje trudne pytania i podejmuje ryzyko. Dzięki temu rozwijamy wyobraźnię i uczymy się krytycznego myślenia, pytamy i kwestionujemy. Nasza świadomość historii i zdolność do rozpoznawania manipulacji stają się dziś fundamentami bezpieczeństwa. Polska jest silna dzięki mądrości i rozsądkowi swoich obywateli.

Potrzebujemy kultury, która będzie rozwijać nasz kraj poprzez kreatywność, innowacje i odwagę eksperymentowania. Państwa nie wygrywają dziś wyłącznie kapitałem i technologią – wygrywają zdolnością tworzenia nowych idei. A nie ma nowych idei bez wyobraźni.

A więc wyobraźmy sobie Polskę za dwadzieścia pięć lat. To kraj, w którym kultura jest częścią codziennego życia, przestrzenią wolności, fundamentem wspólnoty. To kraj pełen pasji, odkryć i nadziei. Kraj, w którym jesteśmy dumni z tego, co osiągnęliśmy i z tego, kim jesteśmy. Kraj, w którym czujemy się spełnieni, bezpieczni i silni.

***

Koncepcja Polityki Kulturalnej do 2050 r. opisuje strategiczne założenia długofalowych kierunków polityki kulturalnej Polski w obliczu zachodzących zmian społecznych i wyzwań. Zmiany te wpłyną na każdy obszar życia społecznego, w tym kulturę, dlatego władze publiczne powinny podjąć odpowiednie działania wspierające pożądany kierunek zmian w tym zakresie.

***

Architektura Koncepcji Polityki Kulturalnej do 2050 r.

Koncepcja Polityki Kulturalnej do 2050 r. wyznacza kierunki rozwoju sektorów kultury i przemysłów kreatywnych oraz dziedzictwa kulturowego na podstawie analizy megatrendów, wizji, scenariuszy, wyzwań i wniosków zawartych w *Koncepcji Rozwoju Kraju 2050 r.* (KRK 2050).[1]

Koncepcja określa wspólne kierunki działania i współpracy administracji państwowej i samorządowej, instytucji kultury, organizacji społecznych, środowisk twórczych, osób pracujących w kulturze oraz uczestniczek i uczestników życia kulturalnego.

Koncepcja koncentruje się na obszarach, które wymagają nowych rozwiązań lub wzmocnienia dotychczasowych działań. Dokonany wybór nie stanowi oceny znaczenia pozostałych dziedzin kultury, przemysłów kreatywnych i dziedzictwa.

Trzy filary koncepcji — **Odporność, Wspólnota i Rozwój** — przekładają wizję przedstawioną we wstępie do niniejszego dokumentu na długofalowe kierunki polityki kulturalnej. Pozostają także spójne z wizją Polski opisaną w *Koncepcji Rozwoju Kraju 2050 r.*

Każdy filar obejmuje obszary priorytetowe oraz przypisane im kierunki działań. Poszczególne kierunki mogą wzmacniać więcej niż jeden filar, w całości tworząc założenia polityki kulturalnej.

Pierwszy filar **Odporność** został umocowany w częściach KRK 2050 pn. *Nowoczesna Polska* i *Zachowane środowisko naturalne*.

Drugi filar **Wspólnota** odwołuje się do wizji zawartej w KRK 2050 w częściach pn. *Podmiotowe społeczeństwo* i *Wspólna przestrzeń*.

Trzeci filar **Rozwój** odnosi się do wizji zawartej w KRK 2050 w części pn. *Gospodarka przyszłości.*

1 Szczegółowe informacje dotyczące dokumentów stanowiących podstawę do przygotowania KPK 2050 w końcowej części dokumentu.

Filar	ODPORNOŚĆ stabilność, demokracja, bezpieczeństwo	WSPÓLNOTA pamięć, ciągłość, tożsamość	ROZWÓJ twórczość, kreatywność, innowacje
Obszar	**1.1. Odporność społeczna: kultura fundamentem demokracji**	**2.1. Wspieranie rozwoju demokracji kulturalnej**	**3.1. Twórczość**
Kierunki	Wolność twórcza i wspieranie wartości demokratycznych Przeciwdziałanie dezinformacji Pluralizm mediów	Partycypacja i oddolna polityka kulturalna Wsparcie amatorskiego ruchu artystycznego i kultury oddolnej Wzmacnianie funkcji instytucji kultury jako „Trzecich Miejsc" Edukacja kulturalna i animacja społeczno-kulturalna	Nowe obiegi kultury i prawa autorskie
Obszar	**1.2. Bezpieczeństwo kultury: infrastruktura, kompetencje, dane**	**2.2. Tożsamość kulturowa i dziedzictwo kulturowe**	**3.2. Sprawiedliwa i odpowiedzialna kultura**
Kierunki	Bezpieczeństwo instytucji kultury Ochrona dziedzictwa kulturowego Cyfrowa tarcza	Ochrona i wspieranie żywotności dziedzictwa Język, narracje, tożsamość Pamięć i tożsamość miejsc	Poprawa wynagrodzeń i stabilności zatrudnienia Profesjonalizacja zarządzania Poprawa dobrostanu pracowniczek i pracowników kultury
Obszar	**1.3. Odporność klimatyczna**	**2.3. Sprawny system ochrony i zarządzania dziedzictwem**	**3.3. Kreatywność i innowacje**
Kierunki	Mitygacja, adaptacja, odporność	Sprawna komunikacja i zarządzanie dziedzictwem Międzynarodowy wymiar ochrony dziedzictwa	Przewaga kulturowa i technologiczna Rozwój potencjałów sektora kultury i przemysłów kreatywnych
Obszar		**2.4. Dostępna kultura**	**3.4. Stabilny i przewidywalny system wsparcia kultury**
Kierunki		Równy dostęp do oferty kulturalnej Responsywne instytucje kultury Dostępna infrastruktura	Reforma systemu wsparcia dla sektora kultury Wsparcie sektora pozarządowego Współpraca z sektorem prywatnym Rozwój sektora publicznego

Wyzwania i strategiczne kierunki odpowiedzi

1. Wobec globalnych, europejskich i krajowych przemian wyzwaniem jest utrzymanie stabilności sektora kultury przy jednoczesnej zdolności reagowania na nowe potrzeby i zagrożenia. Odpowiedzią powinno być rozwijanie mechanizmów wzmacniających odporność społeczną oraz trwałą obecność polskiej kultury i przemysłów kreatywnych w międzynarodowym obiegu.
2. Wdrożenie systemu zarządzania kulturą zgodnie z zasadami rozwoju terytorialnego opartego na policentrycznym systemie osadniczym[2]. Tworzenie systemu, który umożliwia równy dostęp do kultury niezależnie od miejsca zamieszkania i wspiera twórczość niezależnie od regionu czy obszaru (miasta, wsi, powiatu).
3. Wdrożenie systemowych rozwiązań aktywizujących kreatywność i twórczą swobodę, w których kultura jest przestrzenią wspierającą ludzki potencjał, otwartość i wrażliwość. Włączanie narzędzi cyfrowych do działalności kulturalnej z poszanowaniem praw autorskich twórczyń i twórców oraz w sposób poszerzający możliwości twórcze i otwierający nowe formy wyrazu.

Zasady:

- Kultura jest wspólna.
- Kultura jest przestrzenią wolnej sztuki, twórczości i doświadczania wartości, w tym estetycznych, etycznych, wspólnotowych.
- Kultura jest częścią innowacyjnej gospodarki.

Prawa kulturalne obejmują wolność uczestnictwa w życiu kulturalnym, tworzenia, dostępu i dzielenia się formami wyrazu kulturowego, zachowania własnej tożsamości oraz wnoszenia wkładu w różnorodność kulturową. Są one fundamentalne dla rozwoju indywidualnego i zbiorowego, a ich zagwarantowanie oznacza uznanie wszystkich ludzi za aktywne podmioty w procesie tworzenia znaczeń, pamięci i wiedzy. Ich ochrona jest niezbędnym warunkiem sprawiedliwego, pluralistycznego i demokratycznego społeczeństwa.

Realizacja praw kulturalnych wymaga zarówno usuwania barier uczestnictwa, jak i tworzenia warunków do samodzielnej działalności twórczej, współdecydowania o kulturze i przekazywania dziedzictwa.

Kultura w wymiarze zarówno materialnym, jak i niematerialnym, stanowi obszar twórczości, kreatywności, ekspresji, różnorodności, wolności i sztuki. Jako obszar wspólny i trwały łączy społeczeństwo, wzmacnia poczucie tożsamości, buduje wspólne wartości i demokrację. Stanowi przestrzeń osobistego doświadczenia oraz budowania więzi, pamięci i tożsamości. Sprzyja dialogowi i krytycznemu myśleniu, wspiera odporność społeczną i zaangażowanie obywatelskie.

2 Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 r. (dalej KRK 2050), str. 17.

ODPORNOŚĆ

Stabilność. Demokracja. Bezpieczeństwo.

Współczesne wyzwania i kryzysy wymagają wzmacniania sektorów kultury i przemysłów kreatywnych. Pierwszy filar określa warunki, dzięki którym kultura może zachować ciągłość, niezależność i zdolność działania w obliczu kryzysów. Obejmuje także wkład kultury w krytyczne myślenie, odporność społeczną oraz ochronę wspólnego dziedzictwa.

Priorytetowymi obszarami są: wzmocnienie wolności i bezpieczeństwa kultury, rozwój bezpieczeństwa cyfrowego, odporność na manipulację informacyjną oraz adaptacja do zmian klimatu.

Kultura fundamentem odpornego społeczeństwa

Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 r. w wizji nowoczesnej Polski[3] łączy odporność państwa na współczesne zagrożenia z silną demokracją, aktywnością obywatelską, rozwojem organizacji pozarządowych, zaufaniem do instytucji, zdolnością społeczeństwa do świadomego i odpowiedzialnego funkcjonowania w środowisku informacyjnym oraz silną pozycją międzynarodową. Zgodnie z nią, Polska w 2050 r. jest krajem bezpiecznym i odpornym na zagrożenia, w którym silna demokracja zapewnia mieszkańcom możliwość aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim.

W tym kontekście odporność kultury obejmuje nie tylko jej zdolność do działania w sytuacjach kryzysowych, ale także przeciwdziałanie dezinformacji i budowanie kompetencji cyfrowych. Kultura staje się więc jednym z elementów systemu odporności państwa i społeczeństwa, także w obliczu zagrożeń związanych z bezpieczeństwem, sytuacjami kryzysowymi i wojną. Kultura stanowi w tym ujęciu zasób strategiczny, a jej instytucje — istotną infrastrukturę społeczną, której ciągłość działania wymaga ochrony. Znajomość zagrożeń dla demokracji, zagrożeń cyfrowych i hybrydowych pozwala obywatelom na świadome i bezpieczne korzystanie z możliwości, jakie dają nowoczesne technologie cyfrowe i internet.

W obliczu kryzysów, zmian demograficznych, przemian społecznych i dynamicznego rozwoju technologii, kluczowym wyzwaniem jest kształtowanie postaw, norm i umiejętności, które wpływają na zdolność obywateli do współdziałania, porozumienia i adaptacji do zmian. Działania w obszarze kultury powinny sprzyjać rozwijaniu umiejętności krytycznego myślenia i weryfikowania informacji.

3 KRK 2050, Nowoczesna Polska. Polska odporna, demokratyczna, solidarna i bezpieczna w układach międzynarodowych, str. 16.

Kierunkiem działania i jednocześnie wyzwaniem jest wzmocnienie roli kultury jako przestrzeni dialogu dotyczącego aktualnych tematów społecznych, trendów i innowacji oraz wykorzystywanie potencjału kultury w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Warunkiem pełnienia tej roli pozostają niezależność instytucji, wolność wypowiedzi, swoboda twórcza oraz niezależność mediów.

KRK 2050 porusza także kwestię środowiska naturalnego[4], wskazując na potrzebę dostosowania się do postępujących zmian klimatu oraz wzmacniania odporności na ich skutki. W tym ujęciu adaptacja do zmian klimatu i łagodzenie skutków tych zmian odnosi się także do kultury: poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego, sposób funkcjonowania infrastruktury kultury, edukację oraz budowanie więzi i odpowiedzialności za swoje najbliższe otoczenie. Adaptacja do zmian klimatu staje się także wyzwaniem dla poszukiwania i stosowania innowacyjnych i zielonych technologii w obszarze kultury.

Infrastruktura kultury, w tym zabytki i budynki instytucji, jest narażona na rosnące ryzyko związane ze zmianami klimatu. Ochrona dziedzictwa kulturowego i innych dóbr kultury w zmieniających się warunkach klimatycznych wymaga ukierunkowanej adaptacji, wdrożenia norm środowiskowych i przemyślanych inwestycji. Zrównoważone podejście musi być częścią standardowych działań i inwestycji w infrastrukturę kulturalną.

Filar	ODPORNOŚĆ		
Obszar	**1.1. Odporność społeczna: kultura fundamentem demokracji**	**1.2. Bezpieczeństwo kultury: infrastruktura, kompetencje, dane**	**1.3. Odporność klimatyczna**
Kierunki	Wolność twórcza i wspieranie wartości demokratycznych Przeciwdziałanie dezinformacji Pluralizm mediów	Bezpieczeństwo instytucji kultury Ochrona dziedzictwa kulturowego Cyfrowa tarcza	Mitygacja, adaptacja, odporność

Obszar 1.1.
Odporność społeczna: Kultura fundamentem demokracji

Kultura rozwija umiejętność patrzenia na świat z różnych perspektyw, otwartość i pluralizm światopoglądowy. W systemie demokratycznym kultura może budować spójność społeczną, pozytywnie oddziaływać na dobrostan obywateli oraz zwiększać konkurencyjność i innowacyjny potencjał Polski.

4 KRK 2050, Zachowane środowisko naturalne. Należyta ochrona ekologicznych zasobów kraju warunkująca zdrowie ludzi i ekosystemów, str. 16.

Twórcza swoboda jest warunkiem rozwoju kultury, a wartości demokratyczne takie jak tolerancja i szacunek mogą być rozwijane w bezpośrednim doświadczeniu (np. poprzez animację kulturalną, udział w wydarzeniach) lub poprzez kontakt z narracjami literackimi, filmowymi czy teatralnymi. Kultura pełni rolę bezpiecznika demokracji, narzędzia ochrony i rozwijania pluralizmu oraz wolności artystycznej jako fundamentu wolnego społeczeństwa.

Dziedzictwo kulturowe[5] stanowi podstawę tożsamości, demokracji, odporności oraz spójności i wymaga ochrony i troski o jego przetrwanie w czasach kryzysów. W warunkach rosnącej presji informacyjnej oraz nasilających się działań dezinformacyjnych szczególnego znaczenia nabiera budowanie odporności informacyjnej państwa i społeczeństwa. Obejmuje to ochronę przestrzeni kultury i pamięci historycznej przed manipulacją, fałszowaniem historii oraz celowymi kampaniami dezinformacyjnymi dotyczącymi instytucji kultury i zasobów dziedzictwa narodowego.

Kierunek:

Wolność twórcza i wspieranie wartości demokratycznych

- Zapewnienie wolności twórczej i artystycznej poprzez ochronę przed cenzurą, presją polityczną i rynkową.
- Wspieranie twórczości, swobody wypowiedzi i uczestnictwa w kulturze. Rozwijanie kompetencji twórczych i umiejętności współpracy jako podstawy demokratycznego uczestnictwa w kulturze.
- Wspieranie działań na rzecz budowania postaw otwartości oraz umiejętności adaptacyjnych społeczeństwa, które pomagają dostosować się do nowych wyzwań związanych m.in. z zieloną transformacją, migracjami i bezpieczeństwem kraju.
- Tworzenie warunków do rozwoju kapitału kulturowego poprzez wspieranie podmiotów i działań na rzecz integracji kulturowej i zaangażowania w dobro wspólne, otwartość na inne wzorce kulturowe, inspiracje i nowe rozwiązania. Rozwijanie edukacji międzykulturowej wzmacniającej empatię, rozumienie innych perspektyw i zdolność przezwyciężania stereotypów.

Kierunek:

Przeciwdziałanie dezinformacji

- Budowanie świadomości społecznej na temat dezinformacji, wzmacnianie wiarygodnych źródeł informacji oraz wspieranie obiegu informacji opartych na sprawdzalnych źródłach, z poszanowaniem pluralizmu i wolności debaty.

5 Dziedzictwo kulturowe to „zbiór zasobów odziedziczonych po przeszłych pokoleniach, które ludzie identyfikują, niezależnie od praw własności, jako odzwierciedlenie i wyraz swoich stale ewoluujących wartości, wierzeń, wiedzy i tradycji. Obejmuje ono także wszystkie aspekty środowiskowe wynikające z interakcji pomiędzy ludźmi i miejscem w czasie", [w:] Konwencja Ramowa Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, sporządzona w Faro dnia 27 października 2005 r. Opublikowana w Dzienniku Ustaw 2 marca 2023 r. (Dz.U. 2023 poz. 396).

- Przeciwdziałanie dezinformacji poprzez wzmacnianie kompetencji związanych z analizą treści, weryfikacją źródeł i umiejętności krytycznego myślenia.
- Rozwijanie kompetencji w zakresie świadomego korzystania z mediów, rozpoznawania dezinformacji i manipulacji informacyjnych w obszarze historii, kultury i tożsamości narodowej, w projektach i programach służących edukacji medialnej i cyfrowej.
- Prowadzenie wiarygodnej komunikacji w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego.
- Upowszechnianie rzetelnej wiedzy historycznej, uwzględniającej wyniki badań i różnorodność perspektyw, oraz rozwijanie kompetencji potrzebnych do krytycznej interpretacji przeszłości, wzmacniania odporności społecznej i bezpieczeństwa państwa.
- Ochrona miejsc pamięci, zasobów dziedzictwa i instytucji kultury przed manipulacją informacyjną, świadomym fałszowaniem faktów historycznych oraz wykorzystywaniem ich zasobów do działań dezinformacyjnych. Działania te powinny respektować wolność badań, twórczości i publicznej debaty, w tym prawo do oceny krytycznej.

Kierunek:
Pluralizm mediów

- Wspieranie pluralizmu oraz inicjatyw wzmacniających profesjonalne i niezależne media, a tym samym jakość debaty publicznej i stabilność demokracji[6].
- Budowanie warunków dla stabilnych, niezależnych i wiarygodnych mediów publicznych, które skutecznie realizują swoją misję wobec obywateli i zapewniają dostęp do rzetelnej i bezstronnej informacji[7].
- Wspieranie przejrzystości dystrybucji informacji, różnorodności źródeł i niezależności redakcyjnej.
- Budowanie odporności instytucji kultury na dynamiczne zmiany i zagrożenia w środowisku medialnym i cyfrowym, przy jednoczesnym wzmacnianiu pluralizmu, różnorodności i niezależności przekazu.

6 Projekt Strategii Rozwoju Polski do 2035, (dalej SRP 2035), Wsparcie roli tradycyjnych mediów w zmniejszaniu polaryzacji politycznej, str. 211. Źródło: https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/strategia-rozwoju-polski-do-2035-r-.

7 J.w.

Obszar 1.2.
Bezpieczeństwo kultury: infrastruktura, kompetencje, dane

W obliczu nowych procesów i potencjalnych zagrożeń priorytetem jest ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego przed zniszczeniem i utratą oraz bezpieczeństwo cyfrowe. Obejmuje to ochronę dóbr kultury przed skutkami konfliktów zbrojnych oraz innymi sytuacjami kryzysowymi, a także zabezpieczenie zasobów cyfrowych przed cyberatakami. Rosnące ryzyko awarii, działań dywersyjnych i cyberataków wymaga wzmacniania zabezpieczeń infrastruktury kultury, aby zapewnić ciągłość działania instytucji i ochronę ich zasobów.

Infrastruktura kultury może również pełnić funkcje podwójnego zastosowania. W sytuacjach kryzysowych wybrane placówki, odpowiednio przygotowane do takich zadań, mogą wspierać ochronę ludności i działania pomocowe[8].

Kierunek:
Bezpieczeństwo instytucji kultury

- Wdrożenie systemowego modelu analizy i zarządzania ryzykiem w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego, obejmującego wczesne zabezpieczenie dóbr kultury, przygotowanie planów ochrony i ewakuacji. Wykorzystanie technologii cyfrowych do wspierania analizy ryzyka, identyfikacji zagrożeń oraz ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego[9].
- Przygotowanie modelu rozwoju sieci infrastruktury kultury jako infrastruktury o potencjale podwójnego zastosowania, stanowiącej integralny element krajowej, regionalnej i lokalnej sieci bezpieczeństwa oraz ochrony ludności. Wsparcie placówek w rozwijaniu potencjału do pełnienia funkcji społecznych, w tym zapewniania wsparcia i schronienia w sytuacjach powszechnego zagrożenia, a także rozwijanie kompetencji kadr instytucji kultury w zakresie reagowania kryzysowego.

Kierunek:
Ochrona dziedzictwa kulturowego

- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego przed zniszczeniem i utratą, rozwój infrastruktury służącej ich przechowywaniu i udostępnianiu. Budowanie odporności instytucji kultury i archiwów państwowych. Wspieranie działań na rzecz tworzenia wiarygodnej dokumentacji cyfrowej.

8 Np. na punkty tymczasowego zakwaterowania, centra dystrybucji pomocy, punkty informacyjne czy zaplecze wsparcia psychologicznego i logistycznego.

9 SRP 2035, Przeciwdziałanie zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego oraz tożsamości narodowej przez ochronę dóbr kultury i strzeżenie dziedzictwa narodowego, str. 237.

- Rozwijanie systemu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko dziedzictwu kulturowemu, który obejmuje w szczególności ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego, zapobieganie kradzieżom, nielegalnemu wywozowi oraz dewastacji, a także wzmacnianie systemu monitorowania i reagowania na zagrożenia[10].
- Zapobieganie działaniom prowadzącym do niszczenia dziedzictwa i pamięci.

Kierunek:
Cyfrowa tarcza

- Wdrażanie zaawansowanych systemów zabezpieczeń dla zasobów cyfrowych oraz ochrona danych przed cyberatakami i utratą w wyniku awarii technologicznych. Wzmacnianie ochrony baz danych, archiwów cyfrowych i infrastruktury informatycznej przed cyberzagrożeniami oraz rozwijanie kompetencji wspierających technologiczną suwerenność.

Obszar 1.3.
Odporność klimatyczna

Adaptacja do zmian klimatu i łagodzenie ich skutków należą do wyzwań stojących przed sektorami kultury, dziedzictwa i przemysłów kreatywnych. Odpowiedzią są działania ograniczające negatywny wpływ na środowisko, modernizacja infrastruktury, poprawa efektywności energetycznej oraz przygotowanie do ekstremalnych zjawisk pogodowych. Inwestycje w kulturę powinny uwzględniać trwałość zasobów, potrzeby społeczności i nowe rozwiązania projektowe.

Kierunek:
Mitygacja,[11] adaptacja, odporność

- Przeprowadzenie analizy wpływu zmian klimatu na zasoby kultury i dziedzictwo kulturowe. Wypracowywanie rozwiązań w zakresie ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego (materialnego i niematerialnego) przed negatywnymi skutkami zmian klimatu, w tym podnoszenie gotowości reagowania na sytuacje kryzysowe i odbudowę.
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego przed skutkami zmian klimatu i klęsk żywiołowych, w tym dbałość o bezpieczeństwo krajobrazu kulturowego i miejsc pamięci.

10 SRP 2035, Przeciwdziałanie zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego oraz tożsamości narodowej przez ochronę dóbr kultury i strzeżenie dziedzictwa narodowego, str. 237.

11 Mitygacja (ograniczanie zmiany klimatu) obejmuje działania zmniejszające emisje gazów cieplarnianych lub zwiększające ich pochłanianie. Adaptacja dotyczy dostosowywania się do obecnych i przewidywanych skutków zmiany klimatu. W zakres działań mitygacyjnych wchodzi np. zmiana ogrzewania na nisko- bądź zeroemisyjne.

- Zrównoważone zarządzanie zasobami infrastruktury kultury. Adaptacja i ponowne wykorzystanie istniejących budynków na funkcje kulturalne i kreatywne, zwiększające odporność na skutki zmian klimatu oraz ograniczające zużycie zasobów, z poszanowaniem lokalnej tkanki społecznej i dziedzictwa architektonicznego.
- Modernizacja infrastruktury kultury w celu zwiększenia jej odporności na skutki zmian klimatu. Stosowanie rozwiązań niskoemisyjnych, zasad gospodarki o obiegu zamkniętym i projektowania przyjaznego przyrodzie, z uwzględnieniem estetyki przestrzeni oraz potrzeb lokalnych społeczności.
- Wykorzystanie technologii i rozwiązań wypracowywanych przez sektory kultury i przemysłów kreatywnych, w tym szkoły i uczelnie artystyczne, w projektowaniu i modernizacji infrastruktury publicznej odpornej na skutki zmian klimatu.
- Wspieranie działań na rzecz zachowania tradycyjnych praktyk, w tym rozpoznanie wpływu zmian klimatu na dostępność naturalnych materiałów oraz na stosowane techniki i formy twórczości ludowej.
- Mobilizacja potencjału transformacyjnego sektorów kultury i przemysłów kreatywnych do inspirowania i wspierania obywateli w podejmowaniu działań na rzecz klimatu.

WSPÓLNOTA

Pamięć. Ciągłość. Tożsamość.

W warunkach przemian społecznych, osłabiających więzi i zaufanie, szczególnego znaczenia nabierają systemowe działania na rzecz budowania spójności społecznej, pielęgnowania tożsamości kulturowej oraz ochrony wspólnego dziedzictwa i pamięci.

W przyjętej perspektywie kultura stanowi żywe dziedzictwo oraz powszechną praktykę społeczną, kształtującą tożsamość indywidualną i zbiorową. Działalność twórcza, animacja społeczno-kulturalna i edukacja kulturalna nie ograniczają się jedynie do aktywności zawodowej, lecz stanowią również praktykę społeczną, która wzmacnia poczucie przynależności do wspólnoty i dialog międzypokoleniowy, rozwija kapitał społeczny i kompetencje przyszłości oraz buduje poczucie odpowiedzialności za lokalne dziedzictwo kulturowe.

KRK 2050 w części pn. Podmiotowe społeczeństwo[12] (otwarte, inkluzywne, zdrowe, adaptujące się do postępu technologicznego oraz konsekwencji zmian demograficznych i klimatu) wskazuje na konieczność budowania społeczeństwa otwartego i inkluzywnego, w którym każdy ma zapewnione warunki do rozwoju i samorealizacji. Istotną rolę przypisano edukacji, która obok rozwijania umiejętności potrzebnych gospodarce, zachęca do rozwoju indywidualnych talentów i uczenia się przez całe życie, podnosi świadomość społeczną i kulturową oraz wspiera społeczeństwo w adaptacji do zachodzących zmian. W ten sposób edukacja wzmacnia spójność społeczną i buduje szacunek do dziedzictwa narodowego i różnorodności tożsamościowej i kulturowej. W wizji KRK 2050 kultura będzie opierać się na ciągłości oraz pamięci, stanowiąc istotny element budowania podmiotowego społeczeństwa i rozwoju demokracji kulturalnej.

Wobec tego budowanie spójności społecznej wymaga zapewnienia poczucia przynależności oraz pielęgnowania własnej tożsamości kulturowej, przy jednoczesnym poszanowaniu praw mniejszości narodowych, etnicznych oraz imigrantów do zachowania i rozwoju języka ojczystego oraz własnej kultury. Dlatego stojące przed społeczeństwem wyzwania wpływają na pozycję i misję instytucji kultury, które powinny rozwijać funkcje lokalnych centrów dialogu i pełnić role tzw. „Trzecich Miejsc”[13].

12 KRK 2050, Podmiotowe społeczeństwo. Otwarte, inkluzywne, zdrowe, adaptujące się do postępu technologicznego oraz konsekwencji zmian demograficznych i klimatu, str. 14.

13 "Trzecie miejsce (ang. third place) to koncepcja sformułowana przez socjologa Raya Oldenburga w książce The Great Good Place (1989), określająca neutralną i ogólnodostępną przestrzeń publiczną poza domem („pierwszym miejscem”, sferą prywatną) oraz pracą lub szkołą („drugim miejscem”, sferą obowiązków i hierarchii). Jest to dobrowolne środowisko spotkań — takie jak kawiarnie, biblioteki, parki — które służy relaksowi, prowadzeniu swobodnych rozmów, nawiązywaniu spontanicznych interakcji oraz budowaniu trwałych więzi i lokalnej wspólnoty, [w:] K. Jagodzińska, Muzea poza murami w kontekście koncepcji trzeciego miejsca, „Muzealnictwo”, 2018.

Filar	WSPÓLNOTA			
Obszar	**2.1. Wspieranie rozwoju demokracji kulturalnej**	**2.2. Tożsamość kulturowa i dziedzictwo kulturowe**	**2.3. Sprawny system ochrony i zarządzania dziedzictwem**	**2.4. Dostępna kultura**
Kierunki	Partycypacja i oddolna polityka kulturalna Wsparcie amatorskiego ruchu artystycznego i kultury oddolnej Wzmacnianie funkcji instytucji kultury jako „Trzecich Miejsc" Edukacja kulturalna i animacja społeczno-kulturalna	Ochrona i wspieranie żywotności dziedzictwa Język, narracje, tożsamość Pamięć i tożsamość miejsc	Sprawna komunikacja i zarządzanie dziedzictwem Międzynarodowy wymiar ochrony dziedzictwa	Równy dostęp do oferty kulturalnej Responsywne instytucje kultury Dostępna infrastruktura

Istotnym wyzwaniem w tym obszarze pozostają procesy urbanizacyjne, depopulacja obszarów wiejskich oraz koncentracja zasobów w ośrodkach miejskich, co prowadzi do pogłębiania nierówności w dostępie do kultury. Stanowi to bezpośrednie zagrożenie dla ciągłości lokalnej tradycji i stanu zachowania zabytków. Wyzwaniem pozostaje więc wypracowanie skutecznego modelu współpracy administracji na różnych szczeblach, która będzie sprzyjać budowaniu sprawnego systemu zarządzania zasobami kulturowymi oraz dostępnej oferty kulturalnej.

KRK 2050 w części pn. Wspólna przestrzeń[14] (dobrze zaplanowana i funkcjonalna) akcentuje przystosowanie do potrzeb poszczególnych obszarów. Projektowana wizja Polski charakteryzuje się dobrze zaplanowaną przestrzenią, gwarantującą mieszkańcom dostęp do usług oraz komfortowe i bezpieczne warunki do życia, niezależnie od miejsca zamieszkania. Sprzyja także spójności społeczno-gospodarczej kraju, budowaniu wspólnoty i trosce o przestrzeń oraz lokalne społeczności.

W tym ujęciu kultura stanowi element przestrzeni, w której tworzą się lokalne więzi, poczucie wspólnoty i odpowiedzialności za lokalne dziedzictwo. Kultura jest blisko mieszkańców, dostępna zarówno w dużych ośrodkach miejskich, jak i w mniejszych miejscowościach. Dlatego priorytetem jest zwiększanie dostępności kultury, wspieranie aktywności mieszkańców i wykorzystywanie potencjału lokalnego dziedzictwa.

14 KRK 2050, Wspólna przestrzeń. Dobrze zaplanowana i funkcjonalna, str. 17.

Obszar 2.1.
Wspieranie rozwoju demokracji kulturalnej

Demokracja kulturalna to koncepcja polityki kulturalnej zakładająca, że każdy posiada prawo nie tylko dostępu do kultury, lecz także do jej współtworzenia, rozwijania i interpretowania. Opiera się na uznaniu różnorodności form ekspresji kulturowej oraz równorzędności różnych kultur i praktyk kulturowych.

Demokracja kulturalna kształtuje relacje między instytucjami a społecznościami: obok udostępniania oferty rozwija współtworzenie programów, inicjatyw i sposobów uczestnictwa. Zakłada dialog, poszanowanie różnorodności oraz realny wpływ mieszkańców na życie kulturalne.

Działalność podmiotów kultury[15] tworzy przestrzeń do kształtowania kluczowych kompetencji społecznych, opartych na zaufaniu, solidarności, tolerancji i otwartości międzykulturowej oraz międzypokoleniowej. Ważne jest również kształtowanie umiejętności i gotowości do nawiązywania relacji społecznych sprzyjających wzajemnemu zrozumieniu i trwałym więziom. Otwarta i inkluzywna kultura buduje poczucie wspólnoty oraz wspomaga dobrostan psychiczny i społeczny mieszkańców.

Uczestnictwo w kulturze powinno mieć charakter powszechny. Państwo nie powinno narzucać jednej wizji uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym, lecz tworzyć warunki do rozwoju różnorodnych inicjatyw i aktywności kulturalnych. Zadaniem państwa jest wspieranie i promowanie kultury oraz zachęcanie do jej tworzenia i uczestnictwa w niej. Mieszkańcy i podmioty kultury powinni mieć realny wpływ na kształtowanie i realizację lokalnej polityki kulturalnej.

Animacja społeczno-kulturalna rozwija współdziałanie i sprawczość mieszkańców. Pomaga rozpoznawać potrzeby lokalnych społeczności, łagodzić napięcia i włączać uczestników w procesy rozwojowe. Jej podstawą są dialog, partycypacja i współpraca.

Edukacja dotycząca pamięci zbiorowej, obejmująca popularyzację historii lokalnej i żywych tradycji, jest jednym z filarów budowania tożsamości. Pamięć historyczna wymaga ciągłej interpretacji oraz żywego przekazu, który zapewnia dialog międzypokoleniowy. Pełny obraz dziedzictwa kulturowego Polski wymaga włączenia różnorodności, doświadczeń i wrażliwości mniejszości narodowych, etnicznych oraz społeczności imigranckich.

Edukacja pozaformalna w kulturze, oparta na bezpośrednim doświadczeniu i relacyjności, jest kluczowym narzędziem ochrony dziedzictwa niematerialnego. Stwarza ona przestrzeń dla nieprzerwanego przekazu międzypokoleniowego oraz zachowania żywotności lokalnych tradycji.

15 Przez podmioty kultury rozumiemy wszystkie osoby, organizacje i instytucje współtworzące sektor kultury: twórczynie i twórców, artystki i artystów, odbiorczynie i odbiorców, pracowniczki i pracowników, profesjonalistki i profesjonalistów sektora kultury, dziedzictwa i sektora kreatywnego, organizacje amatorskiego ruchu artystycznego, pozarządowe organizacje działające w obszarze kultury, grupy nieformalne, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, publiczne, społeczne i prywatne instytucje kultury oraz organy administracji państwowej i samorządowej odpowiedzialne za kulturę.

Kierunek:

Partycypacja i oddolna polityka kulturalna

- Budowanie i wspieranie narzędzi oddolnego kształtowania lokalnych polityk kulturalnych, odpowiadających na rzeczywiste i dynamicznie zmieniające się potrzeby społeczności.
- Wspieranie tworzenia społecznych mechanizmów ewaluacji oraz monitorowania lokalnych polityk kulturalnych.
- Wspieranie trwałych i opartych na zaufaniu relacji między instytucjami kultury, społecznościami i partnerami z różnych sektorów.
- Rozwijanie partnerskich sieci współpracy między podmiotami kultury, w tym wymiany wiedzy, doświadczeń i zasobów.

Kierunek:

Wsparcie amatorskiego ruchu artystycznego i kultury oddolnej

- Budowanie stabilnych podstaw dla rozwijania działalności i inicjatyw amatorskich przez zapewnienie dostępu do infrastruktury, funduszy, mentoringu, promocji oraz sieci współpracy.
- Wzmacnianie wspólnototwórczej funkcji sztuki w przestrzeniach publicznych oraz rozwijanie programów ukierunkowanych na eksperyment i aktywne uczestnictwo w kulturze.
- Tworzenie warunków do rozwoju nowych form aktywności kulturalnej łączących lokalne dziedzictwo, potencjał mieszkańców i nowoczesne technologie.
- Aktywne angażowanie w życie kulturalne grup zagrożonych wykluczeniem[16] jako pełnoprawnych uczestników życia kulturalnego i społecznego[17], ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży i młodych dorosłych.
- Promowanie i rozwijanie wolontariatu w kulturze, w tym także wśród grup zagrożonych wykluczeniem, dzieci, młodzieży i osób starszych[18].

Kierunek:

Wzmacnianie funkcji instytucji kultury jako „Trzecich Miejsc"

- Rozwijanie funkcji instytucji kultury jako otwartych, dostępnych i niekomercyjnych przestrzeni spotkań oraz aktywności lokalnej społeczności.
- Wzmocnienie bibliotek oraz centrów, domów i ośrodków kultury jako przyjaznych miejsc nieformalnych spotkań i budowania więzi społecznych.

16 M.in. osób w trudnej sytuacji ekonomicznej, osób z niepełnosprawnościami, seniorów, mniejszości narodowych, etnicznych i kulturowych, imigrantów.

17 SRP 2035 Wspieranie i promocja aktywności społecznej, str. 210.

18 SRP 2035 Upowszechnienie wolontariatu, str. 210.

- Wzmacnianie roli instytucji jako przestrzeni wspierających dobrostan psychiczny obywateli oraz pomagających w adaptacji do zmian społecznych, demograficznych i technologicznych.
- Wspieranie instytucji kultury w pełnieniu funkcji aktywnych przestrzeni edukacyjnych, promujących zaangażowanie społeczne, kulturalne oraz uczenie się przez całe życie.

Kierunek:

Edukacja kulturalna i animacja społeczno-kulturalna

- Wykorzystanie potencjału kultury do rozwijania myślenia krytycznego, umiejętności dialogu, współdecyzyjności, solidarności, empatii społecznej, szacunku dla różnorodności i kreatywności.
- Wspieranie równego dostępu do edukacji kulturalnej i artystycznej w ramach uczenia się formalnego, pozaformalnego i nieformalnego.
- Rozwijanie edukacji dotyczącej pamięci i historii lokalnej oraz wzmacnianie świadomości ich znaczenia dla społeczeństwa. Integracja programów edukacji kulturalnej z edukacją ogólną i dialogiem międzypokoleniowym.
- Uznanie animacji społeczno-kulturalnej za kluczowe narzędzie aktywizacji kapitału społecznego, wspierające rozwój społeczny, edukację i integrację społeczną. Wzmacnianie warunków organizacyjnych i kompetencji umożliwiających animatorom pełnienie roli liderów lokalnych.
- Promowanie innowacyjnych projektów animacyjnych i sieci współpracy między lokalnymi podmiotami kultury, służących rozwijaniu aktywności obywatelskiej.

Obszar 2.2.
Tożsamość kulturowa i dziedzictwo kulturowe

Tożsamość kulturowa kształtuje się poprzez uczestnictwo w kulturze, poznawanie norm, wartości, przekonań, symboli, języka, historii i wzorów zachowania. Zakorzeniona we wspólnej pamięci, tradycji i lokalnych doświadczeniach, stanowi fundament podmiotowości jednostek oraz grup społecznych. Dialog międzypokoleniowy oraz działalność instytucji pamięci[19] pomagają łączyć wspólnoty lokalne z narodową, sprzyjając ciągłości przekazu wartości. Tożsamość nadaje wspólnocie trwałość i integruje różnorodne perspektywy, w tym te reprezentowane przez mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczności imigranckie. Dziedzictwo kulturowe – zarówno materialne, jak i niematerialne – stanowi kluczowy czynnik budujący tożsamość zbiorową, umacniający więzi społeczne i zapewniający ciągłość historyczną.

19 Przez instytucje pamięci rozumiemy instytucje kultury (w tym m.in. biblioteki, muzea, galerie sztuki, instytucje audiowizualne, domy kultury) oraz archiwa, instytucje polityki pamięci, izby pamięci.

Unikalną rolę w ochronie dziedzictwa materialnego i niematerialnego odgrywają podmioty kultury, które dbają o autentyczność przekazu oraz zapewniają mu właściwy kontekst. Instytucje pamięci chronią tożsamość narodową i lokalną, dbając o przekaz wartości i tradycji, które łączą wspólnotę. Jednocześnie ich działalność powinna odpowiadać na wyzwania współczesności, takie jak cyfryzacja zasobów kulturowych, zarządzanie zasobami pamięci w warunkach dezinformacji oraz ochrona i promocja polskiego dziedzictwa poza granicami kraju.

Kierunek:

Ochrona i wspieranie żywotności dziedzictwa

- Rozwijanie świadomości na temat znaczenia dziedzictwa materialnego i niematerialnego jako czynnika wzmacniającego więzi oraz odporność lokalnych wspólnot.
- Ochrona i upowszechnianie różnorodnego dziedzictwa materialnego i niematerialnego z poszanowaniem podmiotowości depozytariuszy tradycji. Angażowanie społeczności w jego zachowanie, rozwijanie i odpowiedzialne użytkowanie.
- Budowanie społecznej odpowiedzialności za ochronę dziedzictwa przez włączanie mieszkańców w rozpoznawanie, dokumentowanie i przekazywanie lokalnych tradycji.
- Wzmacnianie mechanizmów edukacji pozaformalnej i międzypokoleniowej na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Kierunek:

Język, narracje, tożsamość

- Wspieranie języka polskiego oraz języków i dialektów regionalnych jako nośników kultury i więzi łączących wspólnotę narodową i społeczności lokalne.
- Wzmocnienie lokalnych narracji opartych na słuchaniu i dialogu. Budowanie świadomości, że różnorodność doświadczeń i historii lokalnych składa się na wspólną tożsamość narodową.
- Wspieranie reinterpretacji dziedzictwa w edukacji formalnej, pozaformalnej i nieformalnej. Rozwijanie platform wymiany wiedzy oraz bezpośredniego przekazu międzypokoleniowego, aby dziedzictwo mogło inspirować współczesną twórczość i nowe formy ekspresji.
- Włączenie imigrantek i imigrantów oraz ich kultur w szerszy obieg i wspieranie procesów integracji. Tworzenie bezpiecznych przestrzeni, w których będzie mogła rozwijać się kultura imigrancka oraz wspieranie inicjatyw międzykulturowych. Wprowadzenie treści edukacyjnych budujących wzajemne poznanie i zrozumienie.

Kierunek:

Pamięć i tożsamość miejsc

- Budowanie otwartej przestrzeni do rozmowy o pamięci, opartej na faktach historycznych i uwzględniającej różne perspektywy oraz wrażliwości. Wzmacnianie międzypokoleniowej wymiany wiedzy i roli depozytariuszy dziedzictwa niematerialnego.
- Zachowanie i ochrona tożsamości miejsc oraz ciągłości krajobrazu kulturowego przy jednoczesnym rozwijaniu dziedzictwa w nowych kontekstach (np. w przestrzeniach zurbanizowanych i cyfrowych).
- Wspieranie włączenia dziedzictwa w działania na rzecz rozwoju regionów i ochrony krajobrazu kulturowego. Uwzględnianie potencjału rozwojowego dziedzictwa kulturowego, które może stymulować rozwój gospodarczy w takich dziedzinach jak turystyka, przemysły kreatywne czy lokalne usługi.
- Zapewnienie instytucjom pamięci ciągłości działania oraz odpowiednich zasobów, umożliwiających im pełnienie roli stabilnych centrów dialogu i integracji społecznej, zdolnych do długofalowego planowania w zmieniających się warunkach politycznych i społecznych.

Obszar 2.3.
Sprawny system ochrony i zarządzania dziedzictwem

Profesjonalne zarządzanie dziedzictwem wymaga wieloletniego planowania, współpracy administracji centralnej i samorządowej oraz partnerstwa instytucji działających w dużych miastach i mniejszych miejscowościach. Potrzebne są także jasne reguły digitalizacji, udostępniania i ochrony zbiorów, zwłaszcza tych najcenniejszych. Ważnym partnerem działań na rzecz miejsc pamięci w kraju i za granicą pozostają organizacje społeczne.

Kierunek:

Sprawna komunikacja i zarządzanie dziedzictwem

- Rozwijanie skutecznej komunikacji i sieci współpracy między administracją centralną a samorządową oraz budowanie partnerstw między instytucjami mającymi siedzibę w dużych miastach i lokalnymi ośrodkami w mniejszych miejscowościach.
- Wspieranie zrównoważonego zarządzania dziedzictwem kulturowym oraz zapewniania jego dostępności, ochrony i trwałości, a także równoważenie swobody dostępu z wymogami prawa autorskiego.

- Unowocześnianie ochrony najcenniejszych zbiorów przez rozwój konserwacji, digitalizacji, bezpiecznego przechowywania i upowszechniania zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego[20].
- Wspieranie rozwoju zrównoważonej turystyki kulturowej oraz powiązanych z nią procesów społecznych i urbanistycznych.
- Integracja ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego z systemem planowania przestrzennego oraz polityką inwestycyjną i rozwojową państwa i samorządów, w tym rozwijanie narzędzi pozwalających na ocenę wpływu planowanych przedsięwzięć na wartości dziedzictwa kulturowego.
- Wspieranie rozwoju systemowych rozwiązań na rzecz ponownego wykorzystywania zdigitalizowanych zasobów kulturowych oraz zwiększania dostępności danych o kulturze, a także rozwijania repozytoriów gwarantujących bezpieczne przechowywanie i długoterminowy dostęp do zasobów cyfrowych.
- Rozwijanie form współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w opiece nad zabytkami oraz kontynuacja działań zmierzających do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia zabytków.
- Rozwój zintegrowanego systemu wiedzy o dziedzictwie kulturowym, obejmującego identyfikację, rozpoznanie, dokumentowanie, wartościowanie i monitorowanie stanu zachowania zasobów i analizę zagrożeń jako podstawę planowania polityki ochrony dziedzictwa i kierowania środków publicznych.
- Wzmacnianie współodpowiedzialności właścicieli i użytkowników zabytków za zachowanie dziedzictwa, przy jednoczesnym rozwijaniu systemu wsparcia obejmującego instrumenty finansowe, doradztwo eksperckie, dostęp do wiedzy oraz zachęty sprzyjające właściwej opiece nad zabytkami i ich zrównoważonemu użytkowaniu.

Kierunek:

Międzynarodowy wymiar ochrony dziedzictwa

- Zapewnienie skutecznej realizacji zobowiązań międzynarodowych Polski w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz rozwijanie aktywnego udziału Polski w kształtowaniu międzynarodowych standardów jego ochrony.
- Zapewnienie skutecznej ochrony, zarządzania i monitorowania miejsc oraz elementów dziedzictwa objętych międzynarodowymi formami ochrony i uznania, w tym w ramach systemu UNESCO, oraz wykorzystywanie międzynarodowej współpracy eksperckiej do podnoszenia standardów ochrony dziedzictwa w Polsce.

20 W erze cyfrowej, gdy systemy AI mogą wytwarzać informacje nieprawdziwe, niepełne lub pozbawione kontekstu, wzmacniając w ten sposób dezinformację, rola godnych zaufania źródeł staje się jeszcze ważniejsza, szczególnie w zakresie ochrony znaczenia i kontekstu zbiorów. Pracownicy sektora kultury powinni dbać o to, by dane trafiające do szerokiego obiegu były odpowiednio osadzone w kontekście historycznym i kulturowym, co zapewnia ich wiarygodność jako źródeł informacji.

- Wspieranie międzynarodowej współpracy przygranicznej oraz integracji międzykulturowej w celu budowania dialogu społecznego i wzajemnego zrozumienia, szczególnie na terenach przygranicznych oraz w regionach o wysokim natężeniu procesów migracyjnych.
- Zachowanie polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą poprzez digitalizację, stałe monitorowanie jego stanu i opracowanie mechanizmów reagowania w przypadku zagrożenia.
- Wykorzystanie polskiego dziedzictwa kulturowego i miejsc pamięci za granicą w dyplomacji kulturalnej w celu promocji Polski jako kraju otwartego na wyzwania przyszłości, a jednocześnie dbającego o swoją historię i dziedzictwo.

Obszar 2.4.
Dostępna kultura

Celem polityki kulturalnej jest zapewnienie powszechnej dostępności poprzez likwidację barier ekonomicznych, przestrzennych i społecznych oraz dostosowanie oferty kulturalnej do potrzeb uczestniczek i uczestników. Dostęp do kultury musi być zagwarantowany niezależnie od szczególnych potrzeb, miejsca zamieszkania, wieku, płci, narodowości, umiejętności, kapitału kulturowego, sytuacji ekonomicznej czy stopnia znajomości języka. Wymaga to wdrożenia partnerskiego, włączającego modelu współpracy między uczestnikami życia kulturalnego a podmiotami kultury. Dostępność nie jest bowiem celem samym w sobie ani zadaniem dotyczącym tylko infrastruktury (budynku, przestrzeni), lecz jednym z elementów udostępniania kultury, przygotowania oferty kulturalnej i zasobów kultury.

Zapewnianie dostępności jest procesem wymagającym systematycznego rozpoznawania potrzeb, usuwania barier i weryfikowania skuteczności przyjętych rozwiązań. Powinno obejmować zarówno warunki działania podmiotów kultury, jak i rzeczywiste możliwości uczestniczenia w niej.

Kierunek:
Równy dostęp do oferty kulturalnej

- Włączanie zasad dostępności do codziennej działalności podmiotów kultury i pracy ich kadr. Traktowanie dostępności jako warunku szerszego uczestnictwa i źródła nowych możliwości twórczych oraz programowych.
- Tworzenie systemowych ram dla edukacji pozaformalnej, prowadzonej przez instytucje kultury i podmioty społeczne, która stanowić będzie kluczowe narzędzie w niwelowaniu barier i luk w dostępie do kultury oraz uzupełnienie systemu edukacji formalnej na obszarach o utrudnionym dostępie do oferty kulturalnej i edukacyjnej.
- Zmniejszanie różnic w dostępie do oferty i infrastruktury kulturalnej między dużymi miastami a mniejszymi ośrodkami i obszarami wiejskimi.
- Zwiększenie dostępności zasobów kultury poprzez ich digitalizację oraz wspieranie rozwoju technologii służących cyfryzacji i upowszechnianiu dóbr kultury. Rozwój kompetencji cyfrowych w celu poprawienia dostępu do cyfrowych treści dotyczących kultury, dziedzictwa i sztuki.

- Zapewnianie dostępności treści kultury poprzez stosowanie m.in. tekstów łatwych do czytania i zrozumienia, audiodeskrypcji, napisów dla osób niesłyszących i słabosłyszących oraz upowszechnianie treści zapisanych alfabetem Braille'a. Tłumaczenie na język migowy jako standard udostępniania kultury audiowizualnej oraz pozostałych wydarzeń organizowanych przez instytucje kultury.

Kierunek:

Responsywne instytucje kultury

- Opieranie działań programowych na analizie danych dotyczących potrzeb, zachowań i nawyków odbiorców. Wzmacnianie narzędzi służących poznaniu różnorodności i potrzeb publiczności, w tym przede wszystkim poprzez prowadzenie stałego dialogu z odbiorcami, wymiany praktyk i doświadczeń pomiędzy podmiotami kultury.
- Podnoszenie kompetencji kadr kultury w zakresie adekwatnej, włączającej i przejrzystej komunikacji dopasowanej do zróżnicowanych grup odbiorców.
- Projektowanie i realizacja działań odpowiadających na zmieniające się praktyki uczestnictwa w kulturze. Rozwijanie w instytucjach zdolności do uczenia się, testowania nowych rozwiązań i współpracy z odbiorcami.

Kierunek:

Dostępna infrastruktura

- Dostosowanie infrastruktury kultury, w tym obiektów materialnego dziedzictwa kulturowego, do nowych potrzeb społecznych na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- Podnoszenie świadomości kadr instytucji kultury i organizatorów oraz kadr ochrony zabytków i dziedzictwa w zakresie stosowania zasad projektowania inkluzywnego, w celu zwiększenia dostępności oraz uwzględniania dobrostanu osób w różnym wieku oraz osób ze szczególnymi potrzebami, w tym zapewnianie urządzeń wspomagających oraz dostępnych usług informacyjnych.
- Rozwijanie partnerstw międzysektorowych (m.in. z jednostkami samorządu terytorialnego oraz sektorami zdrowia, edukacji i polityki społecznej) w celu wykorzystania potencjału kultury w działaniach terapeutycznych, wspieraniu zdrowia psychicznego, walce z samotnością i wykluczeniem społecznym.
- Wspieranie przedsięwzięć służących współdzieleniu i efektywnemu wykorzystywaniu zasobów wspierających dostępność oferty kulturalnej.

ROZWÓJ

Twórczość. Kreatywność. Innowacje.

Filar **Rozwój** łączy wspieranie swobodnej twórczości i eksperymentu artystycznego z rozwijaniem kompetencji, nowych form uczestnictwa oraz potencjału gospodarczego kultury. Wymaga elastycznego systemu, który respektuje różnorodność praktyk twórczych i pozwala im rozwijać się niezależnie od bezpośredniej użyteczności ekonomicznej.

Stabilny system kultury wymaga dostosowanego do potrzeb różnych podmiotów finansowania, profesjonalnego zarządzania i poprawy sytuacji materialnej osób pracujących w kulturze oraz tworzących sztukę. Istotne jest również rozwijanie partnerskiej współpracy z organizacjami społecznymi i zapewnianie im warunków do długofalowego działania.

KRK 2050 odnosi się także do gospodarki przyszłości[21], opisując rozwój oparty na zdolności do kreowania, absorbowania i rozpowszechniania innowacji i nowoczesnych technologii. Wskazuje na znaczenie innowacyjności, kreatywności oraz zdolności do tworzenia i wykorzystywania nowych możliwości jako fundamentu rozwoju odpornej i konkurencyjnej gospodarki. Polskie marki, dzięki włączeniu nowatorskich rozwiązań, są rozpoznawalne na całym świecie i stanowią jedno ze skutecznych narzędzi promocji kraju na arenie międzynarodowej.

W tym kontekście sektory kultury i przemysłów kreatywnych mogą stanowić istotne źródło innowacji i sprzyjać budowaniu silnej pozycji Polski na świecie. Mogą być także miejscem powstawania nowych modeli współpracy łączących naukę i biznes ze sztuką oraz rozwiązań odpowiadających na zmieniające się potrzeby społeczne i gospodarcze. Oznacza to także otwarcie twórczości i sztuki na nowe obiegi kultury i nowe formy wyrazu artystycznego.

Rozwój kultury wymaga współpracy sztuki, nauki, biznesu i technologii oraz tworzenia przestrzeni dla eksperymentu, również w sferze publicznej i cyfrowej. Innowacje mogą poszerzać możliwości twórcze, ale jednocześnie stawiają pytania o prawa, wynagrodzenia i podmiotowość twórczyń oraz twórców, zwłaszcza w związku z rozwojem sztucznej inteligencji. To wyzwanie, z jakim musi się zmierzyć sektor kultury i przemysłów kreatywnych.

Wzmacnianie międzynarodowej obecności polskiej kultury wymaga stabilnych partnerstw i wymiany pomiędzy instytucjami, organizacjami, grupami artystycznymi oraz twórcami w Polsce i za granicą. Ważnym elementem pozostaje także promocja polskiej kultury w obiegu międzynarodowym.

21 KRK 2050, Gospodarka przyszłości. Innowacyjna, odpowiedzialna, odporna na szoki i kryzysy, str. 15.

Filar	ROZWÓJ			
Obszar	**3.1. Twórczość**	**3.2. Sprawiedliwa i odpowiedzialna kultura**	**3.3. Kreatywność i innowacje**	**3.4. Stabilny i przewidywalny system wsparcia kultury**
Kierunki	Nowe obiegi kultury i prawa autorskie	Poprawa wynagrodzeń i stabilności zatrudnienia Profesjonalizacja zarządzania Poprawa dobrostanu pracowniczek i pracowników kultury	Przewaga kulturowa i technologiczna Rozwój potencjałów sektora kultury i przemysłów kreatywnych	Reforma systemu wsparcia dla sektora kultury Wsparcie sektora pozarządowego Współpraca z sektorem prywatnym Rozwój sektora publicznego

Obszar 3.1.
Twórczość

Wspieranie twórczości obejmuje edukację artystyczną, mobilność, debiuty oraz zapewnianie warunków niezależnej pracy artystycznej i bezpieczeństwa socjalnego twórców. Równolegle instytucje kultury powinny rozwijać zdolność uczenia się, reagowania na nowe formy uczestnictwa oraz współpracy krajowej i międzynarodowej, z poszanowaniem praw autorskich w warunkach zmian technologicznych.

Kierunek:
Nowe obiegi kultury i prawa autorskie

- Wspieranie rozwoju nowych obiegów kultury i otwartych przestrzeni twórczości, także w przestrzeni publicznej, oraz tworzenie warunków do eksperymentowania, w tym rozwój mechanizmów finansowania projektów, których efekt nie jest z góry określony.
- Rozwijanie elastycznych form edukacji artystycznej i wsparcia osób rozpoczynających działalność twórczą, w tym mechanizmów ułatwiających debiut i dalszy rozwój artystyczny.
- Ochrona praw autorskich w dobie rozwoju sztucznej inteligencji i technologii cyfrowych, zabezpieczenie majątkowych interesów twórczyń, twórców, wykonawczyń i wykonawców w związku z masową eksploatacją ich twórczości w internecie. Zwiększenie efektywności i transparentności systemu zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi.
- Ochrona podmiotowości twórczyń i twórców w warunkach rozwoju sztucznej inteligencji poprzez zapewnianie przejrzystości zasad korzystania z ich utworów i możliwości identyfikowania treści generowanych przez systemy AI. Rozwijanie standardów informowania odbiorców o pochodzeniu treści.

- Wykorzystanie potencjału technologii cyfrowych (m.in. sztucznej inteligencji i platform cyfrowych) w procesach twórczych i promocji twórczości, przy jednoczesnym budowaniu świadomości związanych z nimi ryzyk i zagrożeń.
- Budowanie spójnego systemu współpracy na rzecz umiędzynarodowienia polskiej kultury, angażującego instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, środowiska twórcze oraz partnerów zagranicznych.

Obszar 3.2.
Sprawiedliwa i odpowiedzialna kultura

Konkurencyjne i silne sektory kultury i przemysłów kreatywnych potrzebują wysokiej jakości infrastruktury, jak również uczciwych warunków pracy, stabilnego finansowania oraz jasnych i stabilnych ram prawnych dla rozwoju i wspierania działalności twórczej i artystycznej, w tym wsparcia dla działalności organizacji reprezentujących interesy autorek, autorów, artystek, artystów i innych osób zatrudnionych w sektorach kultury i przemysłów kreatywnych.

Zapewnianie stabilnych warunków ekonomicznych i rozwiązań, wspierających bezpieczeństwo socjalne osób tworzących, zarządzających i pracujących na rzecz kultury, ma znaczenie dla utrzymania kompetencji oraz rozwoju zawodowego w sektorze.

Kierunek:
Poprawa wynagrodzeń i stabilności zatrudnienia

- Rozwijanie przejrzystych zasad wynagradzania, adekwatnych do zakresu obowiązków i odpowiedzialności, oraz ograniczanie niestabilności zatrudnienia wynikającej z niedofinansowania i krótkookresowych modeli grantowych.
- Rozwijanie zróżnicowanych narzędzi stabilizacji warunków pracy twórczej i bezpieczeństwa socjalnego twórczyń i twórców. Dostosowywanie rozwiązań prawnych oraz finansowych, socjalnych i infrastrukturalnych form wsparcia do zmian ekonomicznych, kulturowych i technologicznych.

Kierunek:
Profesjonalizacja zarządzania

- Tworzenie standardów zarządzania zasobami ludzkimi w instytucjach kultury i organizacjach trzeciego sektora oraz rozwijanie kompetencji osób zarządzających.
- Wzmocnienie roli osób zatrudnionych w kulturze jako kreatorek i kreatorów więzi społecznych i liderek/liderów życia społecznego.
- Monitorowanie i łagodzenie negatywnych zmian związanych ze sztuczną inteligencją na rynku pracy w sektorach kultury i przemysłów kreatywnych oraz wspieranie tych sektorów w dostosowywaniu się do zmian technologicznych i nabywaniu nowych kompetencji cyfrowych.

Kierunek:

Poprawa dobrostanu pracowniczek i pracowników kultury

- Działania na rzecz poprawy dobrostanu pracowniczek i pracowników kultury poprzez wzmocnienie stabilności zatrudnienia, promowanie równowagi między życiem zawodowym i prywatnym oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.
- Wspieranie równości szans i niedyskryminacji dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości kobiet i mężczyzn zawodowo związanych z sektorami kultury i przemysłów kreatywnych.
- Potwierdzenie społecznej wartości twórczości kulturalnej poprzez poprawę warunków pracy, warunków ekonomicznych i uznawania osiągnięć artystycznych. Zagwarantowanie sprawiedliwych i zrównoważonych ram dla rozwoju twórczości oraz ochrony wolności artystycznej.

Obszar 3.3.
Kreatywność i innowacje

Sektory kultury i przemysłów kreatywnych rozwijają wyobraźnię, twórczość i wiedzę, a równocześnie mogą wspierać przedsiębiorczość, innowacje, wzrost gospodarczy i zwiększać wartość dodaną. Polityka kulturalna powinna tworzyć warunki do eksperymentowania i współpracy między sztuką, nauką oraz biznesem, nie uzależniając wartości twórczości od jej bezpośredniej efektywności ekonomicznej. Współpraca ta może prowadzić do nowych form ekspresji, rozwiązań technologicznych i wzrostu znaczenia polskiej kultury w świecie.

Kierunek:

Przewaga kulturowa i technologiczna

- Wzmacnianie międzynarodowej pozycji polskiej kultury przez rozwój technologii kreatywnych i narzędzi twórczych, ułatwianie mobilności oraz zwiększanie udziału polskich twórczyń, twórców, instytucji i organizacji w międzynarodowych sieciach, programach i projektach kulturalnych. Wspieranie widoczności i dostępności polskich oraz europejskich utworów na platformach cyfrowych.
- Zacieśnienie współpracy między jednostkami badawczymi a praktyczkami i praktykami kultury, transfer wiedzy oraz wspieranie projektów łączących podejście naukowe z artystycznym. Promowanie funkcjonowania klastrów i sieci współpracy oraz modeli współpracy międzysektorowej, w tym z instytucjami badawczo-rozwojowymi (budowanie synergii nauki i sztuki).

Kierunek:

Rozwój potencjałów sektora kultury i przemysłów kreatywnych

- Rozwijanie kompetencji przedsiębiorców i przedsiębiorstw kreatywnych, w tym startupów, w zakresie produktów, usług, innowacji i zrównoważonych modeli biznesowych. Wspieranie ich zdolności do konkurowania na rynkach międzynarodowych.
- Tworzenie elastycznych instrumentów wsparcia przemysłów kreatywnych, dostosowanych do różnych modeli biznesowych i etapów rozwoju przedsiębiorstw. Podnoszenie jakości usług doradczych oraz wspieranie kompetencji biznesowych twórczyń i twórców.
- Rozwijanie i wykorzystanie potencjału sektorów kultury i przemysłów kreatywnych w rozwoju gospodarczym, budowaniu przewagi technologicznej i promocji Polski poprzez kulturę na arenie międzynarodowej.
- Wspieranie międzynarodowego znaczenia polskiej kultury, m.in. poprzez eksport polskich marek kulturowych oraz rozwijanie partnerstw międzyinstytucjonalnych, służących zwiększaniu obecności polskiej kultury w globalnym obiegu idei, wartości i dzieł.

Obszar 3.4.
Stabilny i przewidywalny system wsparcia kultury

Decyzje w zakresie realizacji polityki kulturalnej powinny być podejmowane w sposób przejrzysty, inkluzywny i oparty na wiedzy. Przejrzystość oznacza jasne zasady, równe traktowanie i uzasadnione decyzje. Inkluzywne kształtowanie polityk kulturalnych polega na dialogu i włączaniu w procesy decyzyjne przedstawicieli wszystkich podmiotów kultury. Podejście oparte na wiedzy wymaga systematycznego gromadzenia danych, przeprowadzania badań i analiz w celu wspierania opracowywania i ewaluacji polityk.

Kluczowym warunkiem zwiększenia stabilności systemu jest stopniowe rozwijanie mechanizmów odporności finansowej sektora. Współczesny sektor kultury w Polsce funkcjonuje w stanie narastającego napięcia między rosnącymi kosztami operacyjnymi a niedostosowanym do obecnych wyzwań modelem finansowania. Siła, niezależność i odporność sektora kultury wymagają reformy finansowania w kierunku stałej współpracy między instytucjami kultury i ich organizatorami, organizacjami pozarządowymi oraz mecenasami prywatnymi i biznesowymi.

W kontekście rosnącej presji na budżety publiczne potrzebne jest zacieśnianie współpracy administracji centralnej i samorządowej oraz rozwijanie darowizn, mecenatu i partnerskich modeli finansowania, także międzysektorowego i międzynarodowego. Zróżnicowanie źródeł wsparcia może zwiększać stabilność instytucji i organizacji kultury.

Organizacje pozarządowe stanowią kluczowy element współtworzący i rozwijający sektor kultury w Polsce. Są niezbędnym partnerem w obszarach wymagających dużej elastyczności, innowacyjności oraz partycypacji społecznej. Działalność podmiotów trzeciego sektora ma realny wpływ na kształt i dostępność oferty kulturalnej w całym kraju, budując kapitał społeczny, aktywność obywatelską i sprzyjając dialogowi społecznemu. Wspierania trzeciego sektora nie należy zatem postrzegać w kategoriach filantropii, lecz jako strategiczną inwestycję w odporność państwa.

Największym wyzwaniem dla organizacji pozarządowych w najbliższych latach będzie zapewnienie stabilnego rozwoju. Stabilność organizacyjna pozwala sektorowi pozarządowemu na strategiczne planowanie oraz utrzymanie trwałości zatrudnienia, co wspiera ich odporność na kryzysy oraz umożliwia rozwijanie działalności w obszarze kultury. Wymaga to systemowego wsparcia – zarówno w postaci nakładów finansowych na bieżące funkcjonowanie i działalność statutową, jak i tworzenia warunków do ich profesjonalizacji. Równie istotne jest prowadzenie kompleksowej, długofalowej polityki oraz dalszy rozwój instrumentów współpracy międzysektorowej opartej na zasadach partnerstwa.

Przewidywalność systemu wsparcia wymaga jasnych zasad, stałej ewaluacji i zdolności dostosowywania instrumentów do zmieniających się potrzeb instytucji, organizacji, twórczyń, twórców i uczestników kultury. Wyniki tej ewaluacji powinny być komunikowane w sposób przejrzysty.

Kierunek:

Reforma systemu wsparcia dla sektora kultury

- Prowadzenie stałego monitoringu oraz ewaluacji narzędzi wsparcia podmiotów kultury w celu ich precyzyjnego dopasowania do potrzeb, specyfiki, misji i formy działalności. Wdrożenie zróżnicowanych i lepiej spersonalizowanych mechanizmów finansowania przeznaczonych dla instytucji kultury, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw oraz grup nieformalnych i osób fizycznych.
- Wprowadzenie przejrzystych reguł oraz wieloletniego planowania budżetowego. Uproszczenie zasad przyznawania dotacji, aktualizacja przepisów prawnych umożliwiająca bardziej elastyczne zarządzanie.
- Budowa trwałych fundamentów finansowych dla instytucji kultury przy jednoczesnym promowaniu innowacyjnych modeli organizacyjnych i biznesowych, zwiększających żywotność ekonomiczną sektora. Wypracowanie mechanizmów osłonowych i stabilizacyjnych, które zapewnią sektorowi kultury odporność w okresach kryzysów gospodarczych.
- Rozwijanie zasady odpowiedzialności i współuczestnictwa w finansowaniu kultury przez podmioty czerpiące zyski z rozpowszechniania treści kulturalnych. Taki model pozwoliłby na zwiększenie różnorodności źródeł finansowania kultury, niezależnie od sytuacji gospodarczej.

Kierunek:

Wsparcie sektora pozarządowego

- Rozwój współpracy oraz wzmocnienie organizacji pozarządowych[22] działających w obszarze kultury. Stworzenie mechanizmów sprzyjających stabilizacji organizacyjnej trzeciego sektora.
- Tworzenie rozwiązań systemowych zwiększających odporność finansową sektora, w tym budowanie rezerw finansowych oraz kapitałów żelaznych.
- Upraszczanie zasad współpracy z administracją publiczną, rozwijanie partnerskiego dialogu międzysektorowego oraz tworzenie platform współpracy, wymiany wiedzy i realnego wpływu na kształtowanie polityk publicznych.
- Promowanie powierzania realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym oraz rozwijanie standardów współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych działających w obszarze kultury.

Kierunek:

Współpraca z sektorem prywatnym

- Rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego i tworzenie zachęt do współpracy kultury z biznesem.
- Zachęcanie do prywatnych inwestycji w kulturę poprzez mechanizmy wspierające prywatny mecenat i sponsoring.

Kierunek:

Rozwój sektora publicznego

- Wypracowanie z udziałem interesariuszy przejrzystego i elastycznego systemu dotacji na wszystkich szczeblach administracji publicznej. Ograniczanie obciążeń biurokratycznych i rozwijanie partnerskich zasad współpracy w programach grantowych.
- Dostosowywanie publicznych instrumentów wsparcia do zróżnicowanych warunków społecznych i terytorialnych — od obszarów wiejskich po metropolie. Diagnozowanie potrzeb na podstawie danych i wskaźników oraz kierowanie środków z uwzględnieniem lokalnej specyfiki działania podmiotów kultury.
- Uwzględnianie w polityce wsparcia przemian społecznych, w szczególności migracji, depopulacji i starzenia się ludności. Projektowanie długofalowych działań na podstawie diagnozy potrzeb poszczególnych społeczności i terytoriów.
- Promowanie i testowanie innowacyjnych form organizacji sektora kultury: współpracy z trzecim sektorem (np. w ramach modeli społecznych instytucji kultury) czy z sektorem przedsiębiorczości (np. wykorzystanie mechanizmów ekonomii społecznej w kulturze).

22 SRP 2035 Budowanie potencjału organizacji pozarządowych, str. 210.

- Rozwijanie stałych mechanizmów dialogu i współpracy instytucji kultury z organizacjami społecznymi, samorządami i biznesem. Wspieranie partnerstw oraz projektów łączących lokalne środowiska wokół wspólnych wyzwań rozwojowych.

***

Koncepcja Polityki Kulturalnej do 2050 r. wyznacza ramy długofalowej polityki kulturalnej na poziomie krajowym. Jej kierunki powinny być rozwijane w dokumentach wykonawczych, politykach publicznych oraz strategiach sektorowych i branżowych, z uwzględnieniem właściwości poszczególnych instytucji i szczebli administracji.

Niniejsza koncepcja stanowi punkt odniesienia dla jednostek samorządu terytorialnego, instytucji publicznych, organizacji kultury, twórczyń, twórców oraz szeroko pojętego społeczeństwa obywatelskiego. Realizacja jej założeń wymaga współpracy administracji rządowej i samorządowej, instytucji kultury, organizacji społecznych oraz środowisk twórczych.

***

W dokumencie przyjęto podejście do planowania bazujące na danych statystycznych, analizie globalnych trendów, opinii i rekomendacji ekspertów i ekspertek oraz praktyków i praktyczek kultury, a także uwzględniające zagadnienia i perspektywy nakreślone w dokumentach międzynarodowych: Kompas Kultury dla Europy, MONDIACULT 2025 Outcome Document, The Porto Santo Charter, Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju, założenia Nowego Europejskiego Bauhausu, Konwencja Ramowa Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, sporządzona w Faro dnia 27 października 2005 r.

Założenia Koncepcji Polityki Kulturalnej do 2050 r. przede wszystkim stanowią odniesienie do Koncepcji Rozwoju Kraju 2050 r. oraz do projektu Strategii Rozwoju Polski do 2035 r., odnosząc się do określonych w tych dokumentach wyzwań i wizji Polski w 2050 roku, której filarami są:

1. podmiotowe społeczeństwo (otwarte, inkluzywne, zdrowe, adaptujące się do postępu technologicznego oraz konsekwencji zmian demograficznych i klimatu);
2. gospodarka przyszłości (innowacyjna, odpowiedzialna, odporna na zmiany i kryzysy);
3. zachowane środowisko naturalne (należyta ochrona ekologicznych zasobów kraju warunkująca zdrowie ludzi i ekosystemów);
4. nowoczesna Polska (Polska odporna, demokratyczna, solidarna i bezpieczna w układach międzynarodowych);
5. wspólna przestrzeń (dobrze zaplanowana i funkcjonalna).

Architektura Koncepcji Polityki Kulturalnej do 2050 r. została opracowana na podstawie analizy megatrendów, wizji, scenariuszy oraz wyzwań określonych w Koncepcji Rozwoju Kraju 2050 r., która została przyjęta 25 lipca 2025 roku uchwałą Rady Ministrów. Zidentyfikowane megatrendy pozwalają zrozumieć tendencje rozwojowe, na które muszą odpowiedzieć także sektory kultury i przemysłów kreatywnych.

Megatrendy i trendy składowe wyróżnione w KRK 2050 obejmują:

1. wyłanianie się nowej gospodarki:

   zaostrzająca się konkurencja w obszarze innowacji, postępująca cyfryzacja gospodarki, wzrost automatyzacji pracy i elastyczności zatrudnienia, transformacja energetyczna, ścieranie się globalizacji i lokalności, transformacja rolnictwa spowodowana zmianami klimatycznymi, technologicznymi i nowymi wzorcami konsumpcji;

2. przyspieszenie technologiczne:

   coraz powszechniejszy internet rzeczy i coraz silniejsza sztuczna inteligencja, wzrost znaczenia biotechnologii, rosnące znaczenie cyberbezpieczeństwa;

3. wzrost globalnych problemów społecznych:

   niepewność demograficzna, coraz bardziej nomadyczny świat, wzrost nierówności społecznych, rozwój zapotrzebowania na nowe formy i dziedziny uczenia się;

4. wzrost dynamiki zmian środowiskowych i klimatycznych:

   postępujące przekształcenie systemu klimatycznego Ziemi, rosnąca degradacja środowiska przyrodniczego, spadek różnorodności biologicznej, niezrównoważone wykorzystanie surowców i gospodarka odpadami;

5. reorganizacja przestrzeni:

   rozrost silnych miast oraz miejskich obszarów funkcjonalnych, przemiany na terenach wiejskich, zmiany w użytkowaniu terenów;

6. transformacja globalnego porządku:

   wzrost napięć międzynarodowych, w tym nowe konflikty zbrojne grożące eskalacją, wzrost politycznego znaczenia Azji, słabnące mechanizmy demokracji.